

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СЕРВІСІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній діяльності, наведена характеристика сервісів Веб 2.0 та можливості їх використання у педагогічній діяльності вищих навчальних закладів. Проаналізовано використання у навчальному процесі соціальних сервісів: блоги, вікі, делішес, ютуб, наведено сценарії проведення заняття на базі вікі, перераховано основні можливості мережевого спілкування, що впливають на створення та розвиток співтовариства обміну знаннями між студентами, виділено труднощі, що виникають у процесі використання соціальних сервісів.

Ключові слова: Веб 2.0, блоги, віківікі, делішес, ютуб, соціальні мережі, соціальні сервіси.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційного забезпечення на основі Веб-платформи в перші роки ХХІ століття супроводжувався появою величезною кількістю різноманітних веб-сервісів, що підтримували різні потреби й активність, з особливою повагою ставилися до користувачів і розглядали їх як авторів та співавторів мережевого контенту.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) сприяв активізації комунікативних аспектів навчальної діяльності студентів і підвищення кваліфікації викладачів. Нині в мережі наявна низка технологій, за допомогою яких здійснюється спілкування між учасниками навчального процесу, обговорюються різноманітні проблеми, створюються інтелектуальні та творчі цінності, здійснюється обмін досвідом та інформацією. Яким же чином ІКТ, їх використання в педагогічній діяльності впливає на навчальний процес та підготовку майбутніх фахівців?

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що цій проблемі присвячені праці вчених: М. Бухаркіної, С. Патаракіна, Є. Ястребцевої, Є. Кулика, Є. Полат, І. Захарової, В. Бикова, С. Сисоевої та ін.

Наведемо питання, які висвітлені у роботах Є. Патаракіна. Це такі питання: проект «Летописи. Ру», його аналіз, додатки до освітньої тематики функціональних особливостей wiki-систем, сервісів Del.icio.us, Flickr, інші проекти соціальних освітніх спільнот. Ці технології безумовно мають серйозний педагогічний потенціал, який може бути впровадженим у практичну педагогічну діяльність.

Відповідними дослідженнями цієї проблеми займаються вчені Дармштадського технічного університету (Німеччина) Ірина Гуревич та Дельфіна Бернхард, які розробили технології використання соціальних сервісів у навчальному процесі.

Мета статті полягає у розгляді використання ІКТ, технологій Веб 2.0 у навчальній діяльності, пошуку нових шляхів, можливостей реалізації навчання на основі використання мережевих спільнот.

Нині сучасний викладач, крім знань з відповідного предмета, має володіти знаннями в галузі застосування інформаційних технологій. Залучення педагогів до такого ще незвичайного освітнього простору, як всесвітня мережа Інтернет, виведе культуру викладання на якісно новий рівень, забезпечить розвиток та соціальну адаптацію студентів в умовах глобалізації світової спільноти. Перехід від традиційної методики викладання до навчання із застосуванням ІКТ та ресурсів, що є свого роду перехідним етапом до системи відкритої освіти, нині неминучий.

Комп'ютерні комунікації формують нове поле інформаційної культури, в якому реалізується діяльність сучасного суспільства. Саме мережі складають нову соціальну морфологію нашого суспільства, а поширення мережевих технологій значною мірою впливає на перебіг та

результати процесів, пов'язаних з виробництвом, повсякденним життям, культурою і владою. Перед освітою постають завдання формування особистості, конкурентоспроможної й успішної в електронному інформаційному середовищі. Цілком виправдано, якщо і рішення цих завдань шукатимемо в середовищі інформаційних, комп'ютерних та мережевих дисциплін.

Одна з головних тенденцій розвитку освіти в зв'язку з цим полягає в перегляді концепцій організації навчальної діяльності. У навчальній практиці процеси формування мережевих, децентралізованих моделей навчання нині ще мало помітні, але саме мережеві технології готують для них підґрунтя.

Використання в навчальному процесі нових соціальних форм програмного забезпечення (social software) може сприяти засвоєнню таких важливих якостей, як критичне мислення та колективна творчість. При цьому змінюються вимоги як до методів і форм організації навчання, так і до ролі викладача, його професійної підготовки.

Як зазначає Є. Патаракін, соціальні сервіси та діяльність усередині мережевих спільнот відкривають перед педагогічною практикою такі можливості:

1. Використання відкритих, безкоштовних і вільних електронних ресурсів. У результаті поширення соціальних сервісів у мережевому доступі накопичується величезна кількість матеріалів, яка може бути використана з навчальною метою. Мережеві спільноти обміну знаннями можуть обмінюватися своїми колекціями цифрових об'єктів.

2. Самостійне створення мережевого навчального змісту. Нові соціальні сервіси радикально спростили процес створення матеріалів і публікацій їх у мережі. Тепер будь-хто може не тільки одержати доступ до цифрових колекцій, а й узяти участь у формуванні власного мережевого контенту. Нині новий контент створюється мільйонами людей. Вони, як мурахи у загальний мурашник, приносять у мережу нові тексти, фотографії, малюнки, музичні файли.

3. Освоєння інформаційних концепцій, знань і навичок. Середовище інформаційних додатків відкриває принципово нові можливості для діяльності, в яку надзвичайно легко втягуються люди, які не володіють спеціальними знаннями з інформатики. Нові форми діяльності пов'язані як з пошуком у мережі інформації, так і зі створенням та редагуванням власних цифрових об'єктів – текстів, фотографій, програм, музичних записів, відеофрагментів. Участь у нових формах діяльності дає змогу освоювати важливі інформаційні навички – повторне використання тестів і кодів, використання тегів тощо.

4. Спостереження за діяльністю учасників спільноти. Мережа Інтернет відкриває нові можливості для участі студентів у професійних наукових спільнотах. Цифрова пам'ять, мережа надзвичайно розширюють не тільки наші розумові здібності, а й поле для спільної діяльності й співробітництва з іншими людьми.

5. Створення навчальних ситуацій, в яких ми можемо спостерігати та вивчати недоступні раніше феномени. З розвитком соціального спілкування мережева діяльність або мережева поведінка інших людей стає для нас усе доступнішою. Спільні дії учасників сучасних мережевих об'єднань найчастіше мають децентралізований характер. Таку форму спільної діяльності можна назвати зграйною. Як форма пташиної зграї утворюється в результаті здійснення кожним птахом простих операцій, так і складна поведінка мережевої спільноти формується в результаті індивідуальної поведінки окремих учасників, діями яких ніхто не керує [1, с.12-13].

Використання у навчальному процесі соціальних сервісів дозволяє перенести акцент в діяльності викладача з активного педагогічного впливу на особистість студента у формування «навчального середовища», у взаємодії з яким відбувається його самонавчання і саморозвиток.

Нині становлять інтерес для використання в навчальному процесі такі сервіси: блоги; вікі; делішес; ютьюб.

Блог (від англ. Blog, web log – мережевий журнал або щоденник подій) – це web-сайт, основний зміст якого складають додаткові записи, зображення або мультимедіа. За авторсь-

ким складом блоги можуть бути особистими, груповими (корпоративними, клубними) або суспільними (відкритими). Для блогів характерна можливість публікації відгуків (так званих коментарів відвідувачами).

Ведення блогу передбачає наявність програмного забезпечення (ПЗ), що дозволяє звичайному користувачеві додавати та змінювати записи, публікувати їх в Інтернеті. Таке ПЗ називається двіжком блогу, але їх досить багато: Diary.ru, @Mail.Ru, Рамблер-Планета, Privet.ru, Journals.ru, Blog.ru, Presscom.org, Blog-buster.ru, Webblog.ru, Beta.ya.ru, Mylivepage.ru, Lj.Rossia.Org і ін.

Блоги сприяють розвитку комунікації, згуртуванню та підтримці соціальних зв'язків, саморозвитку, рефлексії, а також здійснюють психотерапевтичну функцію. В навчальному процесі їх можна використовувати як джерело навчальної інформації, попередньо опублікованої викладачем з метою організації дискусій (семинарів) за темами навчальної програми, для дистанційного навчання. Також він допоможе у здійсненні контролю на базі публікацій та обговорень контрольних робіт та завдань студентів, які виставлені у власних блогах.

Вікі становить web-сайт, структуру та зміст якого користувачі можуть спільно змінювати за допомогою інструментів, що надаються самим ресурсом. Найбільший і найвідоміший вікі-сайт – Вікіпедія (<http://wikipedia.com>). Також можна назвати проект Літопису (<http://letopisi.ru>), організований за цією самою технологією.

Для створення вікі-середовища також необхідне спеціальне програмне забезпечення – двіжок вікі, досить простий у своєму пристрої й функціонуванні, тому що майже всі дії щодо структурування та обробки змісту робляться користувачами вручну.

Наведемо для прикладу два нескладних сценарію проведення заняття на базі вікі.

Розробка глосарію – складова частина будь-якого електронного навчально-методичного комплексу. Труднощі тут полягають у тому, що часто одне і те саме поняття має декілька тлумачень залежно від наукової школи. Проблема полягає у виборі поняття з безлічі визначень для використання в глосарії. Викладач може оприлюднити детальне, на його думку, визначення терміну і кілька визначень, що належать іншим науковим школам.

Студенти, робочі місця яких повинні включати комп'ютер з виходом в Інтернет, після реєстрації в системі вікі вивчають, редагують і пропонують своє бачення термінів, опублікованих попередньо викладачем. Зрозуміло, що робочі місця студентів і викладача можуть розташовуватися не тільки в навчальній аудиторії.

Оскільки вся історія публічного редагування зберігається, учасники навчального процесу можуть аналізувати перебіг заняття. У результаті заняття, яке може проводитись як off-line, так і on-line, на сервері зберігається результат роботи групи, який доступний усім учасникам. Критерієм якості заняття є активність його учасників і зміст повідомлень. Одночасно відбувається розвиток аналітичного мислення і освоєння нових можливостей Інтернету, умінь створювати колективний навчальний матеріал. Викладач може взяти фрагмент теоретичної частини курсу, наприклад, з навчального посібника, а студенти мають редагувати його. Фактично здійснюється колективна модернізація тексту навчального матеріалу. Критерієм оцінки заняття є активність студентів групи і зміст коментарів. Результат – глибше засвоєння студентами теоретичного матеріалу.

Кращий дидактичний ефект, корисний як для викладача, так і для студента, надає виконання завдань на конспектування навчального матеріалу з наступною його публікацією та обговоренням у вікі.

Делішес (від англ. Delicious – «чудовий») – це web-сайт, що безкоштовно надає зареєстрованим користувачам послугу зберігання і публікації закладок на підібраних з певними цілями сторінках Всесвітньої мережі. Всі відвідувачі Делішес можуть переглядати наявні закладки, впорядковуючи їх за важливістю та змістом. Російськомовні ПЗ для делішес можна знайти на сайтах Memori.ru, BodrDobr.ru, MoeMesto.ru/

Зареєстрований користувач може додати закладку на будь-яку web-сторінку, вказавши

інтернет-адресу, назву закладки, її короткий опис і мітки (ключові слова). Для організації закладок на сайті використовується неієрархічна система міток. Користувачі можуть привласнювати закладки. Одній закладці можна присвоїти кілька позначок. Обираючи певну позначку або їх групу, можна переглянути список закладок. Для кожної закладки створено список своїх позначок, споріднених міток, а також тих, що були присвоєні іншими користувачами. Крім своїх закладок із заданою міткою можна переглядати списки популярних закладок (чим більший шрифт – тим популярніша мітка) або ж нещодавно доданих іншими користувачами. За замовчуванням всі збережені вами закладки доступні для публічного перегляду, хоча ви можете відзначити закладку як приватну.

Таким чином, можливості цього сервісу полягають у тому, що на ньому можна зберігати і класифікувати заздалегідь підібрані закладки адрес сайтів з певних навчальних тем. За допомогою Делішес забезпечується доступ до цих посилань і взаємообмін списків для членів навчальної групи.

Таким прикладом є російський варіант сервісу соціальних закладок bobrdobg.ru, який орієнтований на колективну роботу з інформацією і пропонує засоби для її пошуку, рейтингування і зберігання. Фактично це майданчик, на якому йде збір інформації в інтернет-просторі у вигляді посилань, причому користувач не тільки приймає цю інформацію, а й сам надає її іншим користувачам. Крім того, це інструмент самоідентифікації, оскільки, збираючи посилання на ті чи інші ресурси, користувач виявляє сфери власних інтересів.

У процесі користування сервісом кожен користувач формує унікальну збірку тегів – ключових слів, якими він позначав ті чи інші посилання в Мережі. Теги відображають реальні інтереси користувача, з їх числа можна судити про рівень зацікавленості користувача в тій чи іншій темі. Іноді власне судження людини про свої інтереси не збігається з реальністю та судженнями колег. Візуальне представлення подібної інформації може слугувати додатковим навчальним стимулом і дозволяє здійснювати спрямовану навчальну діяльність, покликану привести бажане у відповідність з дійсним.

У свою чергу, викладач може зібрати колекцію посилань з будь-якої тематики, а супроводжуючі теги допоможуть швидко знайти всі посилання одного типу.

При цьому сервісом може скористатися будь-який викладач дисципліни, якщо під час використовує матеріали, викладені в Інтернеті. Таким чином, буде забезпечений однаковий набір посилань для всіх слухачів з різних тем курсу (своєрідна web-бібліографія), для викладача швидка навігація із заздалегідь складеним набором посилань під час підготовки до занять. Це можуть бути і теги, що позначають, до якого заняття належить той чи інший матеріал. Наприклад, для проведення занять з МультиМедіаСервіс Веб 2.0 досить клацнути умовно поіменованій сайт Інтернету (тег), наприклад, за посиланням «Тема 3», і побачити всі посилання, що відносяться тільки до цієї теми.

У процесі групової роботи сервіс дозволяє спільно працювати над інформацією (переглядати, оцінювати, доповнювати) у навчальних групах студентів.

Ютьюб (YouTube) – сервіс, що надає послуги хостингу (розміщення) різних відеоматеріалів. Користувачі можуть додавати, переглядати і коментувати ті або інші відеозаписи. Завдяки простоті і зручності використання YouTube став одним з найпопулярніших місць для розміщення відеофайлів. На сайтах ru.youtube.com, video.mail.ru, vision.rambler.ru представлені як професійно зняті фільми і кліпи, так і аматорські відеозаписи для різних цілей і за різною тематикою.

Наведемо приклади, що дозволяють наочно уявити собі функціональність ресурсу, а заодно з'ясувати методики використання Веб 2.0. Це зроблено на навчальних відеофільмах, де творці в доступній формі обговорюють такі теми:

- принцип роботи соціальних мереж;
- застосування Вікі в плануванні;
- що у застосуванні RSS.

Вивчаючи зміст навчальних матеріалів, на вказаних посиланнях можна одночасно ознайомитися з інноваційними видами електронних занять – так званими підкастами (podcast), що становлять запис аудіо / відео / аудіо+відеофрагментів навчальних занять. Підкасти поширені завдяки простоті їх виготовлення та наявності сучасних засобів ІКТ.

У навчальному процесі ютьюб може ефективно виступати джерелом навчальних матеріалів.

Перелічимо основні можливості мережевого спілкування, що впливають на створення та розвиток співтовариства обміну знаннями між студентами.

1. Можливість створення, редагування і коментування повідомлень. Оскільки спільнота – це безліч людей, що спілкуються між собою, то створення, редагування і коментування повідомлень є ключовими властивостями спільноти. Сайт може містити чудову інформацію, яка буде одностороннім повідомленням. Таке одностороннє повідомлення не буде служити підставою для формування спільноти.

2. Стійкі посилання. Будь-яке співтовариство має потребу в стійкому архіві, де б зберегалися повідомлення, якими обмінювалися учасники спільноти протягом усієї історії. Довіра виростає із загальної історії. Як ми зазначали, стійкі посилання підтримуються тільки для сторінок сайтів, блогів і WikiWiki.

3. Зв'язок між повідомленнями. Для підтримки зв'язків необхідні спеціальні зусилля, як це відбувається з сайтами або блогами, або спеціальні агенти, що підтримують зв'язки між повідомленнями, як це відбувається в WikiWiki.

4. Персоніфікація. В будь-яких формах спілкування важливо не тільки те, що говориться, а й хто це говорить. Люди прагнуть, якомога більше дізнатися один про іншого. Серед тих форм мережевого спілкування, які ми розглянули, проблема подання додаткової інформації про автора та його інтереси найкраще вирішується в процесі використання сайтів, розрахованих на багато світлів і блогів.

5. Простота використання. Мова йде не тільки про необхідні навички роботи з програмним забезпеченням, а й про прості та зрозумілі метафори. WikiWiki постійно висувають інтелектуальні проблеми перед учасниками спільноти, які далеко не всі користувачі прагнуть вирішувати.

6. Захищеність кордонів спільноти. Чим легше потрапити до спільноти, тим легше нанести їй шкоду. В цьому сенсі приклади поштових списків розсилки, чатів і форумів досить показові. Можливо, що зовнішня непривабливість Вікі забезпечує їй додатковий захист. Інший можливий захисний чинник – стійка адреса створюваних сторінок.

7. Додаткові медійні можливості. Додаткові можливості, пов'язані з використанням різних цифрових об'єктів, можуть розширити простір, в якому відбувається спілкування. У багатокористувацькому мікросвіті спілкування відбувається в середовищі, насиченому об'єктами, які створюють самі учасники. Ці об'єкти виконують важливу об'єднувальну роль і полегшують обмін повідомленнями. Написання спільних текстів саме по собі є не простим завданням та ускладнювати його додатковими об'єктами і ефектами, що вимагають уваги, не варто. Класичний варіант WikiWiki досить обмежений за своїми можливостями в підтримці графіки та мультимедійності. Система WikiWiki орієнтована на текст і на його утримання. Пріоритет змісту над формою всередині WikiWiki виражений дуже сильно. Автор повідомлення не має в своєму розпорядженні будь-які засоби з прикрашання свого тексту. Все, що йому дозволено, це створення ключових слів і посилань усередині бази даних, і додавання до сторінок записів посилань на зовнішні для бази даних WikiWiki мережеві ресурси.

Необхідно відзначити і деякі труднощі, що виникають у процесі використання соціальних сервісів:

- необхідність наявності сучасних комп'ютерів і високошвидкісного каналу зв'язку, а також спеціальної підготовки студентів і викладачів;
- нерозуміння значення колективної творчості в процесі роботи;

- невміння критично переосмислювати зібраний матеріал;
- відсутність навичок мережевого спілкування;
- невміння працювати в команді;
- невміння використовувати чужі напрацювання і створювати матеріал, який був би корисним іншим членам спільноти;
- проблема довіри до інформації;
- труднощі вираження емоцій за допомогою текстового каналу комунікації;
- проблеми, пов'язані з приватними даними, інтелектуальною власністю, авторським правом і т. ін.

Висновок. Комп'ютерні комунікації нині формують нове поле інформаційної культури, в якому реалізується діяльність сучасного суспільства. Саме мережевий сервіс складає нову соціальну морфологію он-лайн спільнот, а розповсюдження «мережевої» логіки, значною мірою впливає на перебіг і результат процесів, які пов'язані з повсякденним життям, культурою, освітою. Завданням освіти є формування особистості конкурентоспроможної та успішної в електронному інформаційному середовищі. Пошук вирішення цих завдань необхідно здійснювати і в середовищі інформаційних комп'ютерних і мережевих технологій. Одна з основних тенденцій розвитку освіти, в зв'язку з цим, складається в перегляді концепцій організації навчальної діяльності, у навчальній практиці формування мережевих, децентралізованих моделей навчання на основі сервісів Веб 2.0.

Список літератури:

1. Патаракін Е.Д. Соціальні сервіси Веб 2.0 в допомогу учителю : уч.-метод. пос. / Е.Д. Патаракін. – [2-е изд.]. – М. : Интуит.ру, 2007. – 64 с.
2. Пухальская В. Подкастинг – новый образовательный ресурс / В. Пухальская // Высшее образование в России. – 2008. – № 12. – С. 130-133.
3. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
4. Рубин Ю. E-learning : от экстремального обучения к упорядоченной системе / Ю. Рубин // Высшее образование в России. – 2007. – № 11. – С. 36.
5. Тим О'Рейли «Что такое Веб 2.0» [Электронный ресурс] / Компьютера online. 2005 / Режим доступа: www.computerra.ru/think/234100. – заголовок с экрана.

А. А. Лановенко

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ СЕРВИСОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье рассмотрено использование информационно-коммуникационных технологий в учебной деятельности, приведена характеристика сервисов Веб 2.0 и возможности их использования в педагогической деятельности высших учебных заведений. Проанализированы использования в учебном процессе социальных сервисов: блоги, вики, делишес, Ютуб, приведены сценарии проведения занятия на базе вики, перечислены основные возможности сетевого общения, влияющие на создание и развитие сообщества обмена знаниями между студентами, выделены трудности, возникающие в процессе использования социальных сервисов.

Ключевые слова: Веб 2.0, блог, викивики, делишес, Ютуб, социальные сети, социальные сервисы.

USE OF SOCIAL SERVICES IN LEARNING PROCESS AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article examines the use of ICT in educational activities, the characteristics of Web 2.0 services and their possible use in educational activities in higher education. The analysis of the educational process in social services: blogs, wikis, Delicious, yutyub, scripts of lessons based on wikis, lists key features of network communication that influence the creation and development of community knowledge sharing between students, highlighted the difficulties arising from the use of social services.

Key words: Web 2.0, blogs, vikiviki, Delicious, YouTube, social networks, social services.

